

TYND, TANDLØS OG TANTET

– historien om vores nye legetøj serveret uden overraskelser

ANMELDELSE AF
KAREN ELLEN SPANNOV

Mette Jensen
Mobilitetsmani
Det mobile liv og rejsers
betydninger for moderne
mennesker.

Aarhus Universitetsforlag 2011,
237 sider. Kr. 248,-.

Det, som sociolog Mette Jensen vil med denne bog, er at beskrive de forandringer i det sociale liv, som brugen af computer, mobiltelefon og transportmidler forårsager. Det lyder som en rigtig god ide, når man betænker hvor hurtigt Informations- og kommunikationsteknologien (herefter IKT) har fået et fast greb i befolkningen.

Ifølge Jensen er det især det forhold, at et stigende antal mennesker er blevet direkte afhængige af mobiltelefonen og computeren, der nødvendiggør en beskrivelse af teknologiens betydning for os. Hun mener, at mange af os lider af mobilitetsmani, som medfører, at vi er nødt til hyppigt at tjekke vores mails og kun nødtigt bevæger os nogen steder hen uden mobilen.

I forklaringen af, hvad afhængighed er, henviser Mette Jensen til en artikel i en af gratisaviserne, hvor en behandlers skøn over antallet af afhængige bruges som en indikation af, at afhængighed af IKT er meget udbredt. Jensen glemmer imidlertid, at rigtig mange behandlere i afhængighedsbranchen ser afhængighed alle vegne, og at det derfor havde været klogt at opsøge lidt mere solide kilder.

Forfatteren forsikrer ganske vist, at hun ikke bruger ordene "mani" og "afhængighed" på en klinisk medicinsk eller psykologisk måde, men rent sociologisk. Det må dog formodes, at begge udtryk indikerer, at der er tale om en unormal eller uønsket afvigelse fra et eller andet, der anskues som normalt og dermed implicit bedre. Vi får ikke klart at vide, hvad det normale er, udover at Jensen taler meget og længe om den mangel på nærvær og opmærksomhed, som telefonen og computeren bringer med sig.

Men jeg kan da ikke være den eneste, der husker, hvordan avisen kunne tage al opmærksomheden, dengang den landede på de fleste måtter om morgenen. Og der må være andre, der ikke har glemt det store tys-tys, som pressens radioavis udløste ved middagsbordet. At man før IKTs indmarch havde den fulde opmærksomhed fra og på sine omgivelser må være en ønskeforestilling, hvis hovedsten er glemsomhed.

Den dårligt underbyggede påstand om maniens udbredelse er kun en af flere grunde til, at Mette Jensens undersøgelse af IKTs indflydelse på det danske hverdagsliv mangler både bid og retning.

For i tillæg til den lidt for hurtige diagnose er de beskrevne metoder noget på kant med de krav, der almindeligvis ville blive stillet til en kvalitativ undersøgelse.

Forfatteren har interviewet 19 personer, fire af dem deltog i en fokusgruppe og to af de øvrige interviews involverer hver to personer. Altså ikke mere end 11 enkeltinterview, som er udført

over et spænd på 3-4 år. Når substansen er IKT, der per definition ændrer sig meget hurtigt, er et sådant spænd ikke helt acceptabelt.

13 af interviewpersonerne er fundet ved op-ringning til i alt 100 ud fra en ambition om at dække alle de emner, som Jensen mente skulle belyses. Fire er identificeret i eget netværk og to gennem en indvanderrådgivning. Omkring halvdelen er akademikere mod 7 % i normalbefolkningen. Beskrivelsen af informanternes baggrund er meget uensartet.

Interviewguiden er lidt spredt og - kan man forstå - under stadig forandring i de 4-5 år undersøgelsen løber, da Jensen gerne vil vise, at trangen til at rejse og opleve er forbundet med "manien" over de elektroniske medier og det viser sig, at et stigende antal bekymrer sig om flyrejsernes indflydelse på klimaet.

De interviewede citeres enkeltvis i forskellige afsnit af bogen, og derved kommer beviserne for, at denne eller hin IKT vane eller tanke er fremtrædende blandt danskerne, ofte til at hvile på en enkelt persons udsagn.

Det fremhæves også, at observation er blevet anvendt, men for denne læser virker det usystematisk, når man inddrager en samtale, som man tilfældigt har overhørt i venteværelset, mens man sad og ventede på sin tandlægetid, eller man på vej fra København til Århus i bussen tager en lille families adfærd til indtægt for sine hypoteser.

Observation bør bestå i, at man gør sig mere solide erfaringer med, hvordan folk handler i forhold til, hvad de siger i deres interview. Forfatteren kunne eksempelvis være taget med på et par lange drømmerejser og have iagttaget folk, når de når frem til deres ønskesteder. Eller have observeret informanterne i deres hverdag.

Alt i alt virker metoderne langt fra overbevisende, og det er en væsentlig grund til, at man nok kan anerkende, at IKT har en indflydelse på folks liv, men ikke nødvendigvis være enig i at udråbe det moderne menneskes tilstand til at være udtryk for en manisk tilstand. Hvis der er tale om en uorden må den tage udgangspunkt i en orden, en menneskelig naturtilstand, som kan forstyrres. Jensen beskriver ikke en sådan normalt tilstand, men den ligger og vugger mellem linierne: Hvis vi ikke konstant blev forstyrret af telefonen, hvis vi ikke hele tiden skal tjekke mails, så ville vi være bedre tilpas.

Jensen fremhæver nødvendigheden af at være kritisk, men magter ikke at udfolde nogle kriti-

ske spørgsmål til sit materiale, der ikke er til at vride en eneste overraskelse ud af. Det er væsentligt, når man gennemfører en undersøgelse at afdække noget nyt, som kan flytte på forskeren. Hvis man blot får bekræftet de antagelser, man lagde ud med, er der ikke megen grund til at opsøge informanterne.

Der mangler ofte refleksion over anvendte ord og begreber. For eksempel bruger Jensen hyppigt udtrykket "moderne mennesker", uden nærmere at definere hvem det er. Det generer mig, fordi jeg fornemmer, at det indebærer, at der andre steder er mennesker, som ikke er moderne, og det implicerer en påstand om, at kontemporære mennesker befinder sig i forskellige tidslommer. Men alle nulevende mennesker er netop moderne uanset deres forbrug eller mangel på samme. Det indebærer også, at de milliarder i udviklingslandene, som ved hjælp af IKT kan holde tættere kontakt til deres bortflyttede familiemedlemmer og bedre kontakt til eventuelle aftagere af produkter, de fremstiller, slet ikke optræder som en modvægt til den lystbetonede brug af IKT som danskere ifølge Jensen har. Det er en bog skrevet i en osteklokke, hvor verdens tummel ikke trænger sig på som andet end feriemål.

Det er sammen med de lidt for løseligt indsamlede data med til at gøre bogen tynd.

Den bliver tandløs, fordi den kritiske sans, hvis vigtighed ellers fremhæves, ikke får en chance. Sociologen kommer for eksempel slet ikke ind på, i hvilken grad arbejdsgivere kan udnytte folk ved hjælp af IKT, og der er ingen bemærkninger om, hvor mange kommercielle muligheder, der er i IKT og dermed ingen antydninger af økonomiens bagvedliggende betydning. Tilsyneladende er penge noget vi har, ikke noget vi taler om.

Det tantede kommer af, at nutiden sammenlignes med en sky af fortidsromantik, hvor nærværet angiveligt ikke var ødelagt af IKT. Det må også noteres, at Jensen ikke selv har en mobiltelefon, men låner sig frem, når hun har brug for det. Åbenbart føler hun, at blot det at eje en mobiltelefon vil bringe hende ind i den farlige fraværszone, som hun så inderligt ønsker at advare mod.

Det er indlysende, at IKT har medført store sociale forandringer, men de data, som Jensen har indsamlet, kan hverken forklare eller beskrive disse forandringer på en overbevisende måde.